

EVCİL HAYVANLARLA ÇALIŞMA (EHA)**

Berna KAPLAN***

Mehmet KAPLAN****

ÖZ

Evcil hayvan beslemek kimileri için hayatlarında oluşacak ekstra bir yük anlamı taşımaktayken kimileri içinse tarif edilemeyecek kadar güzel bir eylem anlamı taşıyabilir. Evcil hayvan besleyenlerin, hayvanlarına aile ferdi muamelesi gösterdikleri, hastalıkları veya kayıpları halinde derin üzüntü yaşadıkları da hem çevremizden hem de bilimsel çalışmalardan edinilen bilgilerdir. Bu kadar değer verilen savunmasız bir varlığı (aile ferdi) çalışmaya giderken evde bırakmak şüphesiz ki sahipleniciler için endişe vericidir. Ancak işletmeler için de evcil hayvanlarla birlikte çalışmak endişe verici gibi gözüküyor olabilir. Oysaki özellikle altın yakalı çalışanları olan bir takım yabancı menşeli işletmelerin “evcil hayvanlarla çalışma” yöntemini uyguladıkları ve bu uygulama ile iş stresini azalttıkları, işletmeye aidiyeti arttırdıkları, işletme içi iletişimin ve etkileşimin olumlu yönde etkilendiği araştırmalarca desteklenmektedir. Bu işletme içi olumlu yansımalar insan kaynakları yönetimi için uygulamaya geçme kararı açısından cazip gelebilir. Uygulamanın ülkemizde vücut bulmamış olması, Türkçe literatürde dahi yalnızca hukuki açıdan ele alınmış olması bu alanda çalışma yapılmasının başat sebebi olarak görülebilir.

Anahtar Kavramlar: Evcil Hayvan, Aidiyet, İş Stresi, İnsan Kaynakları Yönetimi.

* Bu çalışma 23-25 Eylül 2020 tarihlerinde Erciyes Üniversitesi’nde düzenlenen 19. Uluslararası İşletmecilik Kongresi’nde sunulan bildirinin geliştirilmiş ve genişletilmiş halidir.

** Bu makale, araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmış ve Ithenticate intihal taramasından geçirilmiştir

*** Dr. Öğr. Üyesi Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Şarkikaraağaç Meslek Yüksekokulu, bernaturak@isparta.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6321-2981>

**** Öğr. Gör. Dr. Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Şarkikaraağaç Meslek Yüksekokulu, mehmetkaplan@isparta.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1359-1028>

WORKING WITH PETS (WWP)

ABSTRACT

Feeding pets can mean an extra burden in their lives for some, while it can be an undescrivable action for others. It is also the information obtained from our environment and scientific studies that pet feeders treat their animals as family members and experience deep sadness in case of illness or loss. Leaving such a vulnerable asset (family member) at home on the way to work is undoubtedly alarming for owners. However, it may seem alarming for businesses to work with pets. However, it is supported by researches that a number of foreign firms with gold collar employees apply the method of “working with pets”, and with this practice, they reduce work stress, increase their belonging to the business, and affect the communication and interaction in the business positively. These in-house positive reflections may be attractive for the decision to be implemented for human resource management. The fact that the application did not take place in our country and that it was only dealt with legally in Turkish literature can be seen as the main reason for working in this field.

Keywords: Pet, Belonging, Job Stress, Human Resource Management.

GİRİŞ

Koskoca bir şehirde, metropolde yaşamakta/çalışmakta ancak sosyal çevre çemberinin içinde tek başınıza yer almaktasınız. Kendinize yakın görebileceğiniz, hislerinizi hissettirebileceğiniz ve hislerini hissetmek istediğiniz bir varlığa ihtiyaç duymanız oldukça normal bir durumdur. Bu çemberin içini doldurma adına bir köpek sahiplendiniz ve artık siz iki kişisiniz. Zaman geçtikçe boş olan çemberi ne kadar da anlamlı bir biçimde doldurduğunu ve onun sizin için çok şey ifade ettiğini anladınız. Ancak bugün köpeğinizde bir bitkinlik, yorgunluk kısacası öteki günlerden farklı bir durum olduğunu anlayarak veterinerine koştunuz. Tavsiyesi üzerine birtakım ilaçları hızla aldınız fakat gün içinde işyerinde olacağınız için verilecek ilaçları nasıl verebileceğiniz konusunda endişelenmektesiniz. Alternatifler düşündünüz aklınıza yatmadı. Tek bir çare vardı. İlaçları da alarak işyerine köpeğinizle gitmek çünkü yalnızca bu koşulda içiniz rahat edecekti. Peki bu mümkün müydü?

Çalışanlar, kendilerinin ve işletmelerinin sağlığını ve refahını olumsuz yönde etkileyen son derece stresli, talepkâr ve rekabetçi bir ortamda bulunmakta ve çalışmaktadır. Çalışanlar, herhangi bir işletmenin en önemli varlığı olarak kabul edilir, sağlıkları ve refahlarının, işletmenin üretkenliği, kârlılığı ve rekabet edebilirliğinde kritik rol üstlendiği bilinen bir gerçektir. Yöneticiler hem daha sağlıklı bireyleri hem de daha sağlıklı çalışma ortamlarını teşvik ederek çalışan performansını ve dolayısıyla organizasyonel üretkenliği artırabilir. Bu bağlamda çalışanlarının bağlılığı, yüksek morali, refahı ile birlikte optimum performansı ne ölçüde sürdürebilecekleri, nihayetinde başarı seviyelerini belirleyecektir. Bu amaçlar doğrultusunda evcil hayvan sahibi çalışanların moral ve refah seviyelerinin yükseltilebilmesi ve korunabilmesi evcil hayvanları ile birlikte işe gitmeleri ile

mümkün hale getirilebilir. Ancak, evcil hayvanları işe almak, işletme içerisinde fikirleri kutuplaştırma etkisi de yaratabilir. Bir yandan, bazı insanların köpekleri ve kedileri sevmeleri ve evcil hayvanlarının yakınında olmasından büyük bir memnuniyet ve gönül rahatlığı kazanabilmeleri ve evcil hayvanlarıyla etkileşim kurabilmeleri mümkünken, öte yandan, hayvanlardan hoşlanmayan veya onlardan korkan veya alerjiler nedeniyle yanlarına yaklaşamayan birçok insan da olabilecektir.

Çalışanlarına daha özgür çalışma ortamları oluşturma odaklı işletmeler için bir fırsat niteliği taşıyan evcil hayvanlarla çalışma, bazı ülkelerde birtakım işletmelerce uygulamaya geçilmiş, olumlu ve anlamlı sonuçlara ulaşılmış ancak ülkemizde şu anda mümkünleştirilmemiştir. Mümkünleşmesi halinde bu yeni çalışma biçiminin ülkemizde uygulaması için ne gibi unsurların dikkate alınması, işletme içerisinde örgüt iklimi perspektifinden neler yapılması gerektiği, olumsuz hal ve tavırlarla nasıl mücadele edilmesi gerektiğine yönelik teorik altyapı oluşturmaktadır. Bu çalışmada öncelikle evcil hayvan sahipliği genel anlamda değerlendirilmiştir. Daha sonra ise evcil hayvanlarla çalışma örnek işletme uygulamaları ve bu tarz çalışmanın entegrasyonu ilkeleriyle birlikte ele alınmıştır.

I. EVCİL HAYVAN SAHİPLİĞİ

Hayvanlar ve insanlar arasındaki ilişki çok eski zamanlara dayanmakla birlikte eski zamanlardan günümüze, insanların hayvanlara bakış açısı zaman içinde büyük değişikliğe uğramıştır. Başlarda hayvanlar koruyucu, avlanma partneri ya da dini sembolken; rönesans dönemiyle insanların hayatlarında hayvanların rolü daha da önem kazanmış ve evcil hayvanla yaşamak yaygınlık göstermeye başlamıştır. Günümüzde, evcil hayvanlar ailenin bir ferdi olarak tanımlanmakta ve hatta evin yaramaz çocuğu gibi görülmektedir (Şahin ve Kâhya, 2018: 176). Walsh da bir araştırmasında evcil hayvan sahibi olan bireylerin evcil hayvanlarıyla olan ilişkilerini zengin bir dil ile betimlediğini vurgulamıştır. Bu nedenle aslında bu sahipliğin bir aile bireyi olarak görülmesine evirildiği söylenebilir. Sözelimi, bir ebeveynin çocukları arasında tartışma yaşandığında evcil hayvanlarını kastederek, “Kavga etmeyi kesin, Barkley’i üzüyorsunuz” demesinin, “kardeşine vurmayı kes!” demesinden daha fonksiyonel olduğunu bildirmektedir (Yeşilkayalı ve Ofluoğlu, 2018: 1213).

İnsanlarla hayvanlar arasındaki etkileşimde, evcil hayvanlar önemli bir çıkış noktasıdır. Her ne kadar, hayvanlar fiziksel varlığa ve kimliğe sahip olsa da insanların onlara atfettiği kültürel bir kimlik ile yaşamlarını sürdürmektedir. Hayvanların yaşamları, kişilikleri, oluşturdukları anlam ve yarattıkları değerler insanlara bağlı olarak gelişir ve şekillenir. Hayvanların doğada nesnel bir sembol halindeyken, bireylerin arkadaşları rolünü üstlenen ve refakatçilik görevi gerçekleştiren kültürel bir konuma, önceleri yalnızca hayvan olarak tanımlanan canlılardan, değer verilen hissedilen/hisseden aile üyelerine dönüştükleri

görülmektedir. Kentsel yaşamda evde beraber yaşam sürdürebilmek adına, insanlar evcilleştirilmiş hayvanlar arasından, hacim olarak daha küçük ancak duygusal olarak daha büyük bağlılığa sahip ve kontrolü çok da zor olmayan hayvanları seçmektedirler (Çetin, 2017: 93-95).

Evcil hayvan sahipliğinin maliyetine rağmen, birçok insan hala evcil hayvan sahipliğini kusursuz bir his olarak tanımlamaktadır. Çünkü bu hayvanlar giderek ailenin gerçek üyeleri olarak görülmektedir. Araştırmaların çoğu evcil hayvan sahibinin evcil hayvanlarını aile üyeleri olarak gördüğünü göstermekte, onlara isim vermeleri ve hatta hediye almaları, onlarla sohbet etmeleri ve onlara sırdaş muamelesi yapmaları bu durumu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca evcil hayvanların aile sisteminde, aile üyelerinin bu yönde kurallar oluşturdukları ve kayıplarını genellikle kederle karşıladıkları görülmektedir. Aile ferdi olma kimliği kazanan evcil hayvanların aslında ailedeki her birey gibi birtakım görevleri vardır. Sevgi ve şefkat atmosferi oluşturma, yalnızlığı giderme, yaşamı daha eğlenceli hale getirme esas olarak görünse bile bazı araştırmalar alerji, astım ve obezite riskini azaltmak da dahil olmak üzere özellikle çocuk sağlığına faydaları olduğunu doğrulamaktadır (Wilkin vd, 2016: 98). Evcil hayvanların, genellikle köpeklerin, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, uyum bozukluğu ve anksiyete gibi artan tıbbi durumlar için terapi arkadaşı olarak kullanılmaları durumu gittikçe yaygınlaşmaktadır (Kizziar, 2014: 78). Friedmann ve Thomas (2008) evcil hayvanların, aile üyelerinden veya sosyal çevresinden destek alamayan kişiler için özellikle önemli olan çeşitli sağlık teşvik rollerini üstlendiğini, hayvanların sosyal etkileşimi kolaylaştırdığı ve stresi azalttığını belirtmişlerdir (Kaya ve Bektaş, 2019: 405).

II. EVCİL HAYVANLARLA ÇALIŞMA (WWP)

İşletmelerde bulunan evcil hayvanlar mental rahatlamayı teşvik edebilir. Bir dizi çalışma bu hayvanların, özellikle stres, depresyon ve anksiyeteyi azalttığını ve bu bağlamda insan mental sağlığı açısından faydalı olduğunu göstermektedir. İleriki yıllarda depresyon ve anksiyete gibi mental sağlık sorunlarının, bazı yaygın fiziksel hastalıklardan daha çok iş göremezlik nedeni oluşturması beklenmektedir. Hayvanların, yetişkinlerin bilişsel performansları üzerindeki etkisi konusunda araştırma eksikliği olmasına rağmen, çocuklarla yapılanlar, evcil hayvan varlığının, motivasyonu ve dikkati artırarak motor ve bilişsel yetenekleri geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Bu durumun insan kaynaklarına uygulanması halinde elde edilecek çıktılar önemli etkiler yaratabilir. İşletmelerin evcil hayvanlara müsaade vermesi, hayvan sahiplerinin çalışma saatlerinde hayvanlarından ayrılmaları sırasında hissettikleri stresi azaltabilir. Daha önceki araştırma sonuçlarına göre çalışan evcil hayvanların hem hayvan sahibi çalışanların hem de diğer çalışanların, çalışma günü boyunca algılanan stres düzeylerini azalttığı görülmüştür. Bilinir ki, iş temelli stres, bilişsel gerginliği artırır ve motivasyon, hafıza süreçlerini azaltarak çalışanların performansını düşürür ve bu bağlamda devamsızlık ve işlev bozukluğunu arttırarak işletmeler için negatif etkiler doğurur.

Evcil hayvanların işe getirilmesi konusunda yabancı literatürde oldukça az, Türkçe literatürde ise yalnızca hukuki açıdan değerlemesi yapılmış çalışmalar olmasına karşın hayvan sahiplerinin çoğunun hayvanlarını evde veya gündüz bakım evlerinde bırakmaktan ziyade işe getirmeyi tercih ettiği görülmüştür. Birçoğu evcil hayvanların stresi azalttığını ve çalışma atmosferini olumlu yönde geliştirdiğini ve organizasyonun bu gelişmeden bir bütün olarak yararlandığına inanmaktadır. Evcil hayvanların işletmelere girmesine izin verilmesinin, çalışan sağlığı ve performansına önemli faydalar sağlayabileceği ve böylece birçok işletmenin ekonomik ve yaratıcı verimliliğini artırabileceği düşünülmektedir (Hall vd, 2017: 296). İşletmede evcil hayvanların bir diğer potansiyel faydası, çalışanlar arasındaki sosyal etkileşimler üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmalarıdır. İşletme içi araştırmalar, evcil hayvanların işteki sosyal atmosferi geliştirdiğini göstermekte ve işyeri dışında yapılan araştırmalar ise evcil hayvanların insanlar arasındaki konuşma sıklığını artırdığını göstermektedir. İşletmede evcil hayvan varlığının stresi azaltmak ve daha iyi bir çalışma ortamı oluşturmak için fayda sağladığı, işletmeye aidiyet duygusunu artırdığı ileri sürülmektedir. Bugünün çalışma hayatında birçok çalışanın uzun çalışma saatleri, artan yönetici talepleri ve yüksek stresle birlikte olduğu göz önüne alındığında, bu stres faktörlerini azaltmaya yardımcı olacak evcil hayvan dostu çalışma ortamları hem çalışanlar hem de işverenler için büyük bir cazibeye sahiptir. Gerçekten de hayvan dostu işletmelerin daha düşük devamsızlık oranları ve daha yüksek çalışan morali ve üretkenliği çıktısına ulaştıkları görülmektedir (Foreman vd, 2017: 6).

İsviçre’de yaklaşık yarım milyon köpek ve bir milyondan fazla kedi bulunmakta ve bunlara kuş, balık gibi diğerlerinin de eklenmesi ile ciddi bir rakam karşımıza çıkmaktadır. İsviçre Waad kantonunda faaliyette bulunan Nestle ve Google işletmeleri bürolarında bir köpeğin bulunmasını çalışma kültürlerinin önemli bir parçasını oluşturduğunu kabul etmişlerdir. Buffalo Üniversitesinde (New-York) bir araştırma ekibi, 2001 yılında evcil hayvanların, bireylerin stres hallerinde kan basıncını (tansiyonu) düşürdüğü sonucuna varmıştır ve yine araştırma sonuçlarına göre, köpeğin rahatlaması için zaman zaman gezdirilmesi gerekecek, gezinti ile çalışan kilo verecek, sağlığı düzelecek, hayvanını evde yalnız bırakmadığı için de işteki verimliliği artacaktır. Hayvan sahiplerinin hafta sonu birlikte gezintiye çıkmak için sözleşmeleriyle ise çalışanlar arasında iletişim artacaktır. BBC-Online tarafından yapılan bir haberde, bir yöneticinin stresini azaltmak için işyerine köpek getirmesiyle, sigara içen on iki çalışandan ikisinin köpekle ilgilenmeleri sonucunda sigarayı bıraktıkları bildirilmiştir (Sözer, 2019: 2-3).

Türkiye’de hali hazırda uygulanmaya başlamamış olan evcil hayvanlarla çalışma bazı yabancı menşeli işletmelerde çoktan beridir uygulanmaktadır. Bu işletmeler çalışanlarına spor salonu üyelikleri ve çocuk bakımı gibi avantajlar sunmalarının yanında evcil hayvanları yılın her günü işe götürme imkânı tanımlarıyla, çalışanlarının evcil hayvanlarını ailenin bir parçası olarak görmelerini anlayışla karşılamaktadır (fortune.com). Öyle ki Norveç merkezli

işletme Musti Grup, çalışanları için halihazırda sıra dışı görülen ancak sıradanlaşmasını umduğumuz bir uygulamayı hayata geçirmiş, evcil hayvanlar için ürünler satan mağazaları bulunan işletme, çalışanları arasında yeni doğum yapmış evcil hayvanı olanlara doğum iznine benzer bir uygulama başlatmıştır. Uygulamaya göre, yavru kedi veya köpeği olan çalışanlar, 3 gün boyunca ücretli izin kullanabilmektedir (hürriyet.com).

Barker vd. köpeklerini işe getiren çalışanlar (DOG grubu) ve köpeklerini işe getirmeyen çalışanlar (NODOG grubu) arasındaki fizyolojik ve algılanan stres, iş tatmini algıları, örgütsel duygusal bağlılık ve algılanan örgütsel destek üzerine farkları karşılaştırmaya yönelik bir araştırma yapmışlardır. Başlangıçta algılanan stres benzer olsa da gün boyunca, köpeklerle birlikte olan DOG grubu için stresin azalan bir grafiğe sahip olduğu ve NODOG grubunun gün sonuna kadar DOG grubundan önemli ölçüde daha yüksek strese sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Köpeklerini işyerine getirmedikleri günlerde DOG grubunun da NODOG grubu gibi stres desenini yansıttıkları görülmüştür (Barker vd., 2012: 18).

İşletmelerin evcil hayvanlarla çalışmaya izin vermeleri, hayvan dostu olmanın bir yönü olmakla beraber işletmenin cazibesini, çalışanların aidiyetini, verimliliğini artırıcı ve sağlığını geliştirici rol oynamaktadır. Teknoloji işletmeleri evcil hayvanlara izin veren ilk işletmelerdir ve bakım evleri, hastaneler gibi sağlık kuruluşları da dahil olmak üzere eğilim daha da genişlemektedir (Wilkin vd., 2016: 100-103).

İşletmeler çalışanlarının aile sorumluluklarını giderek daha fazla önemsemektedir. Bu bağlamda evcil hayvanların çalışanların yaşamlarının değerli bir parçası olduğunun kabul edilmesi önemlidir ve işletmelerin evcil hayvanlarla ilgili politika ve uygulamalar sunmaları makul bir uygulama olacaktır. Politikalar ve uygulamalar yalnızca hayvanın işe getirilmesine izin vermekle kalmayıp, evcil hayvan sigortası sunmak, gıda, bakım, eğitim gibi hususlara ilişkin hayvan mağazalarıyla ortak olmak yönünde genişletilebilir. Örnekler arasında, Build-A-Bear ve Birmingham'daki Alabama Üniversitesi gibi, çalışanlara sunulan kapsamlı bir fayda paketinin parçası olarak evcil hayvan ürünleri ve hizmetlerinde indirimler sunan anlaşmalı oldukları işletmeler yer almaktadır. Veteriner sağlık hizmeti sunan, evcil hayvan sigortasına, kaza ya da hastalıkların ortaya çıkması ya da önleyici bakım için (örneğin yıllık diş bakımı ve sağlık muayeneleri) destek sağlayan, Chipotle, Deloitte LLP, Delta Havayolları, Hewlett-Packard, Microsoft, UPS ve Xerox gibi işletmeler de örnek teşkil etmektedir. Daha karmaşık bir seçenek gibi görülen, çalışanlara evcil hayvanlarını işe getirme fırsatı tanınması, evcil hayvanlarının uzun süre evde kalmasından endişe duyabilecek çalışanlar için oldukça faydalı bir uygulamadır. Amazon, Autodesk, Ben & Jerry's, Cliff Bar, Ibex Outdoor Giyim, Klutz, Lafarge İnşaat Malzemeleri, Nestlé Purina, P&G Pet Care, Replacement LTD, Softchoice ve Zynga, diğerlerinin yanı sıra, çalışanlarının evcil hayvanlarını işe getirmelerine düzenli olarak izin vermektedir. Çalışanların evcil hayvanlarını işyerine getirmelerine izin vermek, işletmelerin çalışanlarına değer

verdiğini ve refahlarından endişe duyduğunu göstermekte, bu da çalışanları cezbetmede faydalı olabilmekte, vasıflı çalışanları elde tutmaya yardımcı olabilmektedir. Bu tür bir işletme desteği, yüksek stresli ve uzun saatler süren meslekler için özellikle dikkat çekici olabilmektedir. Evcil hayvanlarla daha rahat bir çalışma ortamıyla beraber yaratıcılığın ve üretkenliğin arttığı, çalışan etkileşiminin kolaylaştığı ve yönetim ile pozitif iletişimi sağladığı, takım ruhunun geliştiği tespit edilmiştir (Wilkin vd., 2016: 100-103).

Karasu ve Alkar, evcil hayvan sahiplerinin, hayvanlarının ölümü halinde yas tutabileceklerini, bu durumda ki bireylerin hassasiyetini daha doğru anlatıp, empati kurmaya çalışarak, gerekli sosyal desteği sağlamak, bireylerin duygularını yaşamalarına saygı duymak ve anlayışla karşılamak, onları dinlemek gibi olumlu davranışlar dizisi keder sürecindeki bireylerin sağlıklı bir yas süreci geçirmesine katkıda bulunabileceklerini iletmektedir (Karasu ve Alkar, 2020: 95). Bu bağlamda evcil hayvanlarını kaybetmeleri halinde, işletme yöneticileri, evcil hayvan sahibi çalışanlarına, daha anlayışlı, empatik düşünce odaklı ve kederini paylaşımcı davranış geliştirerek, çalışanın bu olumsuz ruh halinden daha kısa sürede çıkması için yardımcı olması beklenebilir.

İşletmelerde evcil hayvanlarla çalışmanın bazı handikapları da bulunabilir. Sözgelimi, çalışanların hayvan fobisi olması, hayvanların bulunmasından dolayı dikkatlerinin dağılması, çalışma ortamının temizliğinde oluşabilecek sorunlar ve alerjiler nedeniyle işletmede evcil hayvan istemediklerine dair araştırma sonuçları da mevcuttur (Hall vd., 2017: 298). Evcil hayvan alerjileri, işletmede evcil hayvan bulundurma en yaygın şikayetlerinden biridir. Evcil hayvan alerjisi olan çalışanlar veya müşteriler hapsirme, öksürme, hırıltılı solunum, kırmızı kaşıntılı gözler, burun tıkanıklığı ve cilt reaksiyonları gibi belirtiler yaşayabilir. Evcil hayvanlar, özellikle denetimsiz bırakıldıklarında pahalı ekipmanlara zarar verebilir, çıkardıkları seslerle (uygunsuz zamanlarda havlama, nefes nefese kalma) iş akışlarını kesintiye uğratabilecekleri de düşünülmektedir. Farklı bir açıdan, işletmede evcil hayvanlar, çeşitli dini inanışlara sahip bireyler için de endişe kaynağı olabilir. Bazı inançları benimseyen çalışanlar köpeklerin kirli olduğunu düşünür ve işletmede köpeklerle çalışmanın kabul edilemez olduğunu ifade edebilirler. Diğer çalışanlar, dinlerine aykırı olduğu için evcil hayvanlarını kısırlaştırma konusuna negatif bakabilirler. Çalışanların evcil hayvanlarına bağlılıkları da dini inançlarından etkilenebilir. Hinduizm'de köpekler büyük dini öneme sahipken, Budizm de tersi bir inanç hakimdir (Wilkin vd., 2016: 99-101).

Nellums da (2017) artan sayıda işletmenin evcil hayvanlarla çalışmaya izin verirken, tüm fikrin pratikliği hakkında da tartışmalar doğduğunu öne sürmektedir. Çalışmalar, işyerindeki evcil hayvanların kan basıncını düşürmeye ve işle ilgili stresi azaltmaya yardımcı olduğunu gösterse de üzerinde dikkatlice düşünülmesi gereken faktörler vardır. Amerika Astım ve Alerji Vakfı, Amerika'da evcil hayvanlara bağlı alerjilerden mustarip milyonlarca insan olduğunu oranlarla incelendiğinde bu sayısının toplam nüfusun yüzde 15 ila 30'unu göstermektedir.

Kedi alerjilerinin, köpek alerjilerinden yaklaşık iki kat daha yaygın olduğunu da dikkat çekmektedirler. Alerji halinde çoğu bireyde döküntülere, geçici nefes darlığına, panik ataklara ve hatta şiddetli solunum bozukluklarına neden olabilecek şiddetli reaksiyonlara rastlanmaktadır. Bu nedenle hayvan alerjisi olan çalışanlar, iş arkadaşlarının evcil hayvanlarını çevreye getirmesinin uygun olup olmadığı konusunda son sözü söyleyenler olacaktır. Benzer şekilde hayvanların varlığında gerçekten korkan bireyler vardır ve bu, gerçekleşmesini ümit ettiğimiz yatıştırıcı ve rahat bir çalışma ortamı yerine stresli bir ortam doğurabilir. İşletmedeki bir hayvanın varlığının başka bir çalışanın iyilik ve güvenlik duygusu için gerçek bir tehdit oluşturup, oluşturmayacağı hakkında objektif değerlendirmeler yapmak önemlidir. Evcil hayvanlarla çalışmanın işletme içerisinde kesintisiz bir entegrasyon ile gerçekleştirilebilmesi için dikkate alınması gereken birtakım unsurlar bulunmaktadır (Nellums, 2017: 20-23);

Yönetici Katılımı: Hayvan dostu harika bir ortam yaratmak için yönetici ekibinin desteğini almak oldukça önemlidir,

Evcil Hayvan Koruması: Evcil hayvanı olan ve olmayan her iki çalışan için de güvenli ve üretken bir ortam yaratmak gerekmektedir. İşletme içerisinde hayvanların sağlığının korunabilmesi adına evcil hayvanların giremeyeceği alanların inşası gerekmektedir,

Evcil Hayvanların Sayısı: İşletme içerisinde tek seferde izin verilen hayvan sayısını belirlemek gerekmektedir. Bu şekilde işletme içerisinde oluşabilecek karmaşanın önüne geçilebilir,

Ruhsatlar ve Aşılar: İşletmede evcil hayvanların çalışma hayatına katılmasından önce, işletme yöneticilerince, hayvanların aşıların ve ruhsatların güncel olduğunun ve hayvanın parazit ve böcek içermediğinin onaylanması önem taşımaktadır. Tüy dökme miktarını azaltmak için hayvanların bakımlı olmasının ve sahibinin adı ve telefon numarasını içeren bilgileri her zaman takmalarının sağlanması gerekmektedir,

İşletmede Hayvan Davranışı: Hayvanların saldırgan davranış veya ısırma geçmişinin olmamasına, sık sık yüksek sesle havlama, kovalama veya hırlama gibi agresif hallerinin bulunmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Ayrıca başka bir diğer önemli husus ise hayvanların temizliğinin sağlanması yönünde olmakla birlikte, hayvanların temizliğinden hayvan sahiplerince üstlenilmesi konusunda yönetimce hayvan sahiplerinin bilgilendirilmesi gerekmektedir,

Çalışma Ortamı: İşletme politikasının evcil hayvanların serbestçe dolaşmasına izin verip vermeyeceğinin, kayış veya diğer bağların kullanımını veya evcil hayvanların sahiplerinin ofislerinde/çalışma alanlarında bulunmasını gerektirip gerektirmeyeceğinin belirlenmesi çalışma ortamının verimliliği açısından önemlidir. Çalışma koşullarının evcil hayvanların varlığına elverişli olması da

oldukça önemlidir. Gürültülü veya tehlikeli çalışma ortamları hayvanları rahatsız edebilir,

Yükümlülük: Çalışanlardan, evcil hayvanlardan kaynaklanan herhangi bir kişi veya mülke zararın tazminini sağlayacaklarına dair yazılı bir teminat istenebilir.

Durumsallık yaklaşımı esas alınarak, belirtilen unsurlara ek olarak işletmelerin kendi örgüt yapılarına uygun birtakım başka unsurlar eklemeleri veya belirtilen unsurları kendi örgüt yapılarına göre dönüştürmeleri ile daha verimli sonuçlara ulaşabilmeleri mümkün olabilecektir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Araştırma ile edinilen genel çerçeve doğrultusunda evcil hayvanlarla çalışma yönteminin işletmeler nezdinde çok da endişe verici olmadığı söylenebilir ve fayda/zarar analizleri yapılması, var olabilecek olumsuz algıların işletmece uygun politikalar geliştirilerek aşılması, uygulamaya geçilmeden önce, evcil hayvanlarla çalışmaya ilişkin “köpeğinin çalışma günü” gibi pilot bir girişimle başlangıç yapılması önerilebilir. Bu pilot çalışmanın, örneğin birkaç ay süresince uygulanması sırasında çalışanların genel tutum ve davranışları, stres ve işe bağlılık düzeyleri ile yaşanan ya da yaşanması muhtemel sorunlara ilişkin alınan/alınabilecek tedbirlerin de iyi bir biçimde gözlemlenmesi ve gerekirse yalnızca uygulamanın fayda/zararının tespitinin daha gerçekçi gözlemlenebilmesini sağlayabilme adına bir insan kaynakları departmanı çalışanına görev tanımı yapılması önerilebilir. Başka bir şekilde pilot çalışma sonrasında daha önce Türkçe’ye uyarlanmadığı tespit edilen, Templer vd’nin (1981), daha sonra modifiye edilmiş olan (2014) “The Pet Attitude Scale (PAS: Evcil hayvan tutum ölçeği) ölçeği ile uygulamanın sınaması yapılabilir. Farklı bir biçimde nitel araştırma desenlerinden biri olan “Durum Çalışması” ile analiz yapılarak, uygulama hakkında derin bilgilere ulaşılabilir.

4857 sayılı İş kanununda açık bir biçimde evcil hayvanlarla çalışma konusunda bir hüküm bulunmama birlikte işletme içerisinde iş arkadaşlarını rahatsız edecek davranışlarda bulunma, işverenin malına zarar verme gibi olası haller dayanağı ile Sözer (2019), işverenin rızası hilafına işyerine hayvan getirmek hem geçerli sebeple hem de haklı sebeple feshe konu olabileceğini ifade etmiştir. Uygulamanın hayata geçirilmesi durumunda işletmelerin evcil hayvanları ile çalışanların hak ve yükümlülükleri hakkında yönetmelik düzenlemesi, uygulamanın yaygınlaşması halinde ise iş kanununun zeyili niteliğinde “İşyerlerinde Evcil Hayvanlarıyla Çalışanların Çalışma Usullerine İlişkin Yönetmelik” ile yasal düzenleme yapma gerekliliği doğabilir.

İşletmelerin çalışanlarının aile sorumluluklarını giderek daha fazla önemsemeleri ve bu bağlamda evcil hayvanların çalışanların yaşamlarının değerli bir parçası olduğunu kabul etmeleri ve evcil hayvanlarla ilgili politika ve

uygulamalar sunmaları işletmelerin yararına olabileceği kanısını uyandırmakta ve bu nedendir ki yöneticilerin bu uygulamaya sıcak bakabilecekleri algısı doğmaktadır. Politikalar ve uygulamalar yalnızca hayvanın işe getirilmesine izin vermekle kalmayıp, evcil hayvan sigortası sunmak, gıda, bakım, eğitim gibi hususlara ilişkin evcil hayvan mağazalarıyla ortak olmak yönünde genişletilebilir.

İşletme içerisinde evcil hayvanlarla çalışmanın diğer çalışanların sağlık durumları ve fobileri gibi faktörlerden dolayı mümkün olmaması halinde, işletmelerin alternatif bir çözüm olarak tıpkı Almanya’da bazı işletmelerin işletme bahçesinde evcil hayvanlara barınma imkânı tanınması ve (işletmenin büyüklüğü ve evcil hayvan niceliği dikkate alınarak), onlara mesai saatleri için bir bakıcı sağlaması, işletme içerisinde bir veteriner istihdam etmesi ile de mümkün kılınabilir. Böylece, hayvanlar hemcinsleri ile oynayabilir ve kulübeleri içinde hareket etme olanağına sahip olabilir, maliyetler ise çalışanlar ve yöneticiler tarafından müştereken karşılanabilir (Sözer, 2019: 2-3). Bu şekilde evcil hayvanına yakın olma ve yalnız olmadığını bilme çalışanların refahını arttırabilir, ara dinlenmelerinde evcil hayvanı ile zaman geçirerek daha önce de değinilen mental ve fiziksel sağlığına olumlu katkıda bulunabilir ve her halde bu pozitif psikolojisi işletme içi verimliliği ve yaratıcılığını etkileyebilir.

Evcil hayvanlarla çalışma entegrasyonunun sağlanabilmesi için belirtilmiş olan unsurlar, işletmelerce tek tek değerlendirilmeli, durumsallık yaklaşımı esas alınarak unsurlardan örgüte uygun olmayanları elimine edilerek, örgüt içerisindeki çalışanlarla konsensus sağlanarak yeni unsurların ilave edilmesi, her işletmenin kendisine ait evcil hayvanlarla çalışmada en iyi yöntemi keşfetmelerini sağlayabilecektir.

KAYNAKÇA

- Barker, R., Knisely, J., Barker, S., Cobb, R. ve Schubert, C. (2012). Preliminary investigation of employee's dog presence on stress and organizational perceptions, *International Journal of Workplace Health Management*, 5(1), 15-30.
- Çetin, E., (2017). *Tüketim toplumunda evcil hayvanların sahiplenilmesi: sosyolojik bir analiz*, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20/2, 89-107.
- Foreman, A., Glenn, M., Meade, J. ve Wirth, O. (2017). Dogs in the workplace: a review of the benefits and potential challenges, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14, 1-21.
- Hall, S., Wright, H., McCune, H., Zulch, H. ve Mills, D. (2017). Perceptions of dogs in the workplace: the pros and the cons, *Anthrozoos A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People & Animals*, 30(2), 291-305.
- Karasu, S. ve Alkar, Ö. Y. (2020). Evcil hayvanını kaybeden bireylerin yaşadıkları yas süreci ile ilgili bir nitel araştırma, *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*, 91 (2), 86-97.
- Kaya, H. ve Bektaş, M. (2019). Çalışan bireylerin evcil hayvanlara bağlanma nedenlerine ilişkin nitel bir çalışma, *Mediterranean Journal of Humanities*, IX (2), 401-417.
- Kizziar, James H., Jr.; Dodds, Amber K. (2014). Notes on: making room for Fido at work: animals in the workplace as reasonable accommodations, *Labor Law Journal*, 65(4).
- Nellums, Y. C. (2017). Policies for pets in the workplace, *LandrumHR*, May, 20-24.
- Wilkin, C. , Fairlie, P. ve Ezzedeen, S. (2016). Who let the dogs in? A look at pet-friendly workplaces, *International Journal Of Workplace Health Management*, 9(1), 96-109.
- Yeşilkayalı, E. ve Ofluoğlu, A. (2018). Aile değerlendirmelerinde bir alt sistem olarak evcil hayvan: genel bir çerçeve, *Turkish Studies Social Sciences*, 13(26), 1203-1219.

<https://fortune.com/2016/03/08/here-are-the-12-most-pet-friendly-companies/>

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/evcil-hayvani-dogum-yapana-3-gun-dogum-izni-40861893>